

Петечел О.Ю.

*кандидат юридичний наук, доцент
кафедри кримінального права Юридичного
інституту Прикарпатського національного
університету ім. В. Стефаника*

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ АГРЕСІЇ

Проблема деструктивної поведінки особи завжди привертала увагу дослідників з різних галузей науки (психологія, соціологія, кримінологія і інші) протягом багатьох століть. Розповсюдженість агресії в XX-XXI столітті все більше і більше привертає увагу науковців до цього феномену. З розвитком людства постійно змінюються і прояви агресії, особливо у сьогоdnішній час політичної та економічної кризи. Останнім часом Україна особливо звертала увагу на себе проявами насильства з боку осіб, які повинні були б захищати від негативних проявів агресії. А тому проблема вивчення природи агресії та її вплив на поведінку в сучасному суспільстві є досить актуальним.

Про проблемність та актуальність даного питання свідчить і те, що літературі немає єдиного бачення визначення цього поняття. В даний час термін «агресія» вживається надзвичайно широко. Тлумачні словники української мови здебільшого розкривають даний термін з точки зору воєнних дій між двома і більше державами, надаючи цьому поняттю політичний зміст. У психології під агресією розуміють тенденцію (прагнення), яке виявляється в реальному поведженні або фантазуванні, з метою підпорядкувати собі інших або домінувати над ними. У перекладі з латинської мови «агресія» означає «напад». На буденному, побутовому рівні термін «агресія» ототожнюється із насильством. В юриспруденції термін агресії більш менш розроблений міжнародним правом. «Агресія – в сучасному міжнародному праві будь-яке незаконне з погляду Статуту ООН застосування сили однією державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави або народу (нації)». Вітчизняні та російські

психологи також робили спроби дати визначення агресії та виділити її основні ознаки. Так, О.Р. Ратінов вважає, що агресія – це прояв агресивності в деструктивних діях, метою яких є нанесення шкоди тій чи іншій особі.

Найбільш вдалими, на думку Храмцова О.М., є наступне визначення терміна «агресія»: «Агресія – це цілеспрямована, руйнівна поведінка, яка суперечить нормам та правилам співіснування людей у суспільстві, яка наносить шкоду об'єктам нападу (живим та неживим), спричиняє фізичну шкоду людям або викликає у них психічний дискомфорт (негативні переживання, напругу, страх, тривогу тощо)». У відповідності з цим визначенням агресію можна розподілити на два основних види: фізичну та вербальну (словесну). Під фізичною агресією розуміється такий акт поведінки, який вчиняється за допомогою насильства та руйнування. Під вербальною агресією розуміється такий акт поведінки, яка наносить шкоду потерпілому за допомогою слова. Це погрози, образи, наклеп тощо.

Л. Берковіц термін «агресія» позначає як деякий вид поведінки, фізичної чи символічної, яка мотивована наміром завдати шкоди комусь іншому.

Російський вчений А.О. Реан вказує, що в рамках етико-гуманістичного підходу агресія як спричинення шкоди іншій людині розглядається як зло, як поведінка, що суперечить позитивній сутності людей.

Однак, агресія може мати як позитивний прояв, що служить життєвим інтересам (самоствердження, конкуренція, спортивні змагання), так і негативний (прояви гніву, прагнення завдати шкоди, ксенофобія і расизм тощо).

Найбільш звичними проявами агресії вважаються конфліктність, тиск, примус, негативне оцінювання, погрози або застосування фізичної сили. Приховані форми агресії виражаються у відході від контактів, бездіяльності з метою нашкодити комусь, заподіяння шкоди собі і самогубство.

Незважаючи на те, що більшість науковців вважають, що агресія є негативним явищем, вбачається все-ж-так, що агресив-

ність як характеристика людини притаманна людині з народження як біологічній істоті та служить для реалізації, задоволення основоположного інстинкту – інстинкту самозбереження. І перебуваючи у суспільстві прояви агресії знаходять свій вираз у поведінці людини. Соціальні інституту можуть спрямовувати прояви агресивності як в позитивному так і в негативному напрямку.

1. Берковиц Л. *Агрессия: причины, последствия и контроль: Пер. с англ.* – С.-Пб.: Прайм-Евроник, 2001. – 510 с.
2. Бовть О.Б. *Агрессивні реакції та шляхи їх корекції в молодших школярів. Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / О.Б. Бовть; Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України.* – К., 2001. – 18 с.
3. Лоренц К. *Агрессия (так называемое «зло»).* – М.: Издательская группа «Прогресс», «Универс», 1984. – 272с.
4. Реан А.А. *Агрессия и агрессивность личности.* – СПб., 1996. – 39с.
5. Семенюк Л. М. *Психологические особенности агрессивного поведения подростков и условия его коррекции.* – М.: Флинта, 1998. – 93 с.